

॥ ॐ नमो भगवते रामकृष्णाय ॥

भट्टोजिदीक्षितविरचिताया वैयाकरणसिद्धान्तकौमुद्याः

अजन्तपुंलिङ्गप्रकरणम्

सम्पादकौ

श्रीमन्तभद्रः

नव्यवैयाकरणाचार्यः (लब्धस्वर्णपदकः), एम्. फिल्.

सहायकाध्यापको विभागाध्यक्ष, छात्रकोत्तरसंस्कृतविभागः

राजानरेन्द्रलालखानमहिलामहाविद्यालयः (स्वयंशासितः)

मेदिनीपुरम्, पश्चिमवङ्गः

सौमित्र-आचार्यः

नव्यवैयाकरणाचार्यः, एम्. फिल्.

अनुसन्धाता, संस्कृतदर्शनविभागः

रामकृष्णमिश्रनिवेकानन्दशैक्षणिकशोधसंस्थानम्

बेलुडमठः, पश्चिमवङ्गः

बि. एन्. पाव्लिकेशन्

३, श्यामाचरण दे स्ट्रीट्, कोलकाता - ७०००७३

॥सूत्रानुक्रमणिका॥

अर्थवदधातुरप्रत्ययः०	1	राडिशिडसाभिनात्त्याः	25
कृत्तद्धितसमासाश्च	4	सुभि च	26
प्रत्ययः	5	अतो भिस ऐस्	26
परश्च	6	डेर्यः	27
इयाप्रातिपदिकात्	6	बहुवचने इत्थेत्	29
स्वौजसमौर्छशाभ्याम्भिस्ङे०	8	चाडवसाने	30
विभक्तिश्च	9	ओशि च	33
सुपः	10	ह्रस्वनद्यापो नुद्	34
द्व्येकयोर्द्विवचनैकवचने	11	नाभि	34
बहुषु बहुवचनम्	12	अपदान्तस्य मूर्धन्यः	37
सरूपाणामेकशेष एकविभक्तौ	12	इणकोः	37
चुटू	14	आदेशप्रत्यययोः	38
न विभक्तौ तुस्माः	14	सर्वादीनि सर्वनामानि	40
अतो गुणे	15	जसः शी	41
एकवचनं सम्बुद्धिः	16	सर्वनाम्नः स्मै	44
एङ्हस्वात्सम्बुद्धेः	16	डसिङ्योः स्मात्स्मिनौ	45
अमि पूर्वः	19	आमि सर्वनाम्नः सुट्	46
लशक्वतद्धिते	20	पूर्वपरावरदक्षिणोत्तरापरा०	54
तस्माच्छसो नः पुंसि	21	स्वमज्ञातिधनाख्यायाम्	55
अट्कुप्वाङ्नुम्व्यवायेऽपि	21	अन्तरं बहिर्योगोपसंब्धानयोः	56
पदान्तस्य	23	पूर्वादिभ्यो नवभ्यो वा	57
यस्मात् प्रत्ययविधिस्तदादि०	23	न बहुव्रीहौ	58
अङ्गात्	25	तृतीयासमासे	61

द्वन्द्वे च	61	अलोऽन्त्यात्पूर्व उपधा	100
विभाषा जसि	62	सर्वनामस्थाने चासम्बुद्धौ	101
प्रथमचरमतयाल्पार्धं	63	अपृक्त एकाल्प्रत्ययः	101
जराया जरसन्यतरस्याम्	66	हल्ङ्याभ्यो दीर्घात्०	102
पद्मनोमास्हन्निशसन्यूषन्०	71	सख्युरसम्बुद्धौ	105
सुडनपुंसकस्य	73	अचो जिगिति	105
स्वादिष्वसर्वनामस्थाने	73	ख्यत्यात्परस्य	107
यचि भम्	74	औत्	108
आ कडारादेका संज्ञा	74	पतिः समास एव	114
भस्य	77	बहुगणवतुडति संख्या	118
अल्लोपोऽनः	77	डति च	119
रषाभ्यां नो णः समानपदे	78	प्रत्ययस्य लुक्श्रुलुपः	119
न लोपः प्रातिपदिकान्तस्य	79	षड्भ्यो लुक्	120
विभाषा डिश्योः	81	प्रत्ययलोपे प्रत्ययलक्षणम्	120
संख्याविसायपूर्वस्याहस्या०	84	न लुमताङ्गस्य	120
दीर्घाज्जसि च	86	त्रेस्त्रयः	123
आतो धातोः	87	त्यदादीनामः	125
जसि च	93	यू स्त्र्याख्यौ नदी	135
ह्रस्वस्य गुणः	94	अम्बार्थनद्योर्ह्रस्वः	136
शेषो घ्यसखि	94	आण्णद्याः	137
आडो नाऽस्त्रियाम्	96	आटश्च	137
घेर्डिति	96	डेराण्णद्याम्नीभ्यः	138
डसिडसोश्च	98	अचि श्रुधातुभ्रुवां०	142
अच्च घेः	99	एरनेकाचोऽसंयोगपूर्वस्य	143
अनङ् सौ	100	न भूसुधियोः	154

तृज्वत्क्रोष्टुः	166
ऋतो डिसर्वनामस्थानयोः	166
ऋदुशानस्पुरुदंसोऽनेहसां च	167
अमृन्तृचस्वसृनमृनेष्ट्वष्टु०	167
विभाषा तृतीयादिष्वचि	169
ऋत उत्	170
रात्सस्य	171

ओः सुपि	177
वर्षाभ्वश्च	181
नृ च	190
गोतो णित्	198
औतोऽम्शासोः	198
रायो हलि	202